

Η ολιστική προσέγγιση της Διαχείρισης της Λίμνης Πηγών Αώου

Β. Κουρούτος, Βιολόγος,
Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Παμβώτιδας

Περίληψη

Η Τεχνητή Λίμνη Πηγών Αώου δημιουργήθηκε το 1988 με την κατασκευή φράγματος από τη ΔΕΗ. Η πλήρωσή της με νερό και η έναρξη λειτουργίας του Υδροηλεκτρικού Σταθμού (ΥΗΣ) έγινε το 1990. Η λίμνη και η ευρύτερη χερσαία περιοχή γύρω από αυτήν (λεκανοπέδιο Λίμνης Πηγών Αώου) χαρακτηρίζονται από σημαντική βιοποικιλότητα και εξαιρετο φυσικό τοπίο. Η λίμνη βρίσκεται εντός της Περιφερειακής Ζώνης του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου και επομένως υπάρχει θεσμικό πλαίσιο προστασίας της. Αντικείμενο της εργασίας είναι η διερεύνηση των κύριων πιέσεων που δέχεται το υδάτινο περιβάλλον της λίμνης και όλο το λεκανοπέδιο γενικότερα, καθώς και ο καθορισμός των περιεχόμενων, προδιαγραφών, προτεραιοτήτων και ειδικών στόχων που θα πρέπει να περιέχει ένα «Ειδικό Διαχειριστικό Σχέδιο», το οποίο θα βασίζεται στην «ολιστική/ ολοκληρωμένη (integrated) προσέγγιση» της διαχείρισης μιας προστατευόμενης περιοχής και στο οποίο θα προβλέπονται συγκεκριμένες ενέργειες και μέτρα με στόχο την ορθολογική και βιώσιμη διαχείρισή της. Για την προσέγγιση του θέματος έγινε ευρεία ανασκόπηση της υπάρχουσας σχετικής βιβλιογραφίας και πραγματοποιήθηκαν ανοιχτές συνεντεύξεις (ποιοτική έρευνα με μη δομημένα ερωτηματολόγια) με εκπροσώπους δημόσιων υπηρεσιών και αρχών, της τοπικής κοινωνίας και άλλων εμπλεκόμενων φορέων. Επίσης, πραγματοποιήθηκαν επιτόπιες επισκέψεις στην περιοχή μελέτης με στόχο τη διερεύνηση των πιέσεων και απειλών που καταγράφηκαν κατά τη διάρκεια των ανοιχτών συνεντεύξεων, καθώς και αυτών που αναφέρονται στη βιβλιογραφία. Για τα συμπεράσματα της εργασίας χρησιμοποιήθηκαν προσωπικά εμπειρικά στοιχεία σχετικά με τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών της χώρας μας, καθώς και με τη λειτουργία των Φορέων Διαχείρισής τους. Από την έρευνα, έγινε φανερό ότι οι κύριες πιέσεις και απειλές για την περιοχή, προέρχονται από τις γεωργικές δραστηριότητες (καλλιέργεια πατάτας), την κτηνοτροφία (κατασκευή στάβλων, φρακτών και αποθηκών), την ανεξέλεγκτη και παράνομη αλιεία, τις απορρίψεις σκουπιδιών, τον ανεξέλεγκτο εμπλουτισμό της λίμνης με ξενικά είδη ψαριών, τη λαθροθηρία και λαθροϋλοτομία, καθώς και την έλλειψη ξεκάθαρου ιδιοκτησιακού καθεστώτος των εκτάσεων της περιοχής. Επομένως, τα συμπεράσματα και οι προτάσεις της παρούσας εργασίας αφορούν κυρίως το ιδιοκτησιακό καθεστώς, τη γεωργία, την κτηνοτροφία-βόσκηση, τη δασοπονία, την αλιεία και τον τουρισμό. Επίσης, εξετάζονται και γίνονται προτάσεις για την επόπτευση & φύλαξη της περιοχής, την ενημέρωση & ευαισθητοποίηση του κοινού, την επιστημονική έρευνα, καθώς και για τη δημιουργία ενός Ειδικού Φορέα (Επιτροπή) για τη διαχείριση της περιοχής, δράσεις που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της ολιστικής προσέγγισης στη διαχείριση μιας προστατευόμενης περιοχής.

Εισαγωγή

Η τεχνητή λίμνη (Ταμιευτήρας) Πηγών Αώου δημιουργήθηκε με την κατασκευή του υδροηλεκτρικού φράγματος της ΔΕΗ το 1987, χωρίς πρόβλεψη οικολογικής παροχής. Ο ταμιευτήρας αναπτύσσεται στην περιοχή του Οροπεδίου των Πολιτσών και στο υψόμετρο των 1.343m. Η Λίμνη χωροταξικά βρίσκεται εντός της Περιφερειακής Ζώνης του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου και ανήκει στη Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) με κωδικό GR

1310002 «Βάλια Κάλντα και Τεχνητή Λίμνη Πηγών Αώου». Το 1991 η λίμνη εντάχθηκε στο Καταφύγιο Άγριας Ζωής (ΚΑΖ) «Μετσόβου - Χρυσοβίτσας - Γρεβενιτίου», ενώ έχει κηρυχθεί ως Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (Τεχνητή Λίμνη Πηγών Αώου – ΤΙΦΚ /ΑΤ3011035). Το 2014, η Λίμνη εξαιρέθηκε από την ΚΑΖ με σκοπό την καλύτερη διαχείριση, έλεγχο και προστασία του πληθυσμού των ψαριών της (Τμήμα Αλιείας της Περιφέρειας Ηπείρου, 2014).

Σύμφωνα με το «Σχέδιο Διαχείρισης Υδάτων Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου», η Λίμνη ανήκει στη Λεκάνη Απορροής Ποταμού (ΛΑΠ) Αώου (GR11) τροφοδοτώντας τον Ποταμό Αώο. Μέρος των νερών της, με τεχνητή εκτροπή, τροφοδοτούν και τον Άραχθο, μέσω του ποταμού «Μετσοβίτικος» (Λεκάνη Απορροής Αράχθου – GR14). Η Λίμνη ορίζεται ως «Ιδιαίτερος Τροποποιημένο Υδάτινο Σύστημα – ΙΤΥΣ» και έχει ενταχθεί στον κατάλογο των «προστατευόμενων περιοχών εσωτερικών υδάτων αναψυχής» της ΛΑΠ Αώου.

Μεθοδολογία

Λόγω της ύπαρξης του «ΜΕΤΣΟΒΙΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ» (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π. στο Μέτσοβο και του Διεπιστημονικού – Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (Δ.Π.Μ.Σ.) "ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ", υπάρχει ικανός αριθμός μεταπτυχιακών εργασιών και άλλων μελετών που αποτελούν μια καλή βάση για την περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης στην περιοχή του λεκανοπεδίου της Λίμνης Πηγών Αώου. Εν τούτοις, παρατηρείται έλλειψη σύγχρονων (τελευταίας πενταετίας) πρωτογενών επιστημονικών δεδομένων, αναγκαίων για τη σύνταξη ενός Ειδικού Διαχειριστικού Σχεδίου. Τα τελευταία 4-5 χρόνια, τακτικές καταγραφές των φυσικοχημικών και βιολογικών παραμέτρων της λίμνης πραγματοποιούνται από επιστημονικούς φορείς (Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων – Υγροτόπων/ ΕΚΒΥ, Ελληνικό Κέντρο Θαλασσιών Ερευνών/ ΕΛΚΕΘΕ) στο πλαίσιο της εφαρμογής της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ.

Στο πλαίσιο της Κατάρτισης του Σχεδίου Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου (GR05), γίνεται μια αδρομερής καταγραφή των πιέσεων που υφίσταται η λεκάνη απορροής του ποταμού Αώου από σημειακές και διάχυτες πηγές ρύπανσης.

Αξιόλογα δεδομένα (κυρίως βιβλιογραφικά) για την ευρύτερη περιοχή της Τεχνητής Λίμνης Πηγών Αώου, περιέχονται στην μελέτη «Ανανέωση Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων των Υφιστάμενων ΥΗΣ Πουρναριού Ι, ΙΙ και του ΥΗΣ Πηγών Αώου», η οποία εκπονήθηκε για λογαριασμό της ΔΕΗ το 2014.

Για την υλοποίηση της παρούσας εργασίας, έγινε ευρεία ανασκόπηση της υπάρχουσας σχετικής βιβλιογραφίας που υπάρχει διαδικτυακά, καθώς και στη βιβλιοθήκη του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. στο Μέτσοβο. Για το θέμα της «Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών» πραγματοποιήθηκε ευρεία ανασκόπηση της υφιστάμενης πλούσιας βιβλιογραφίας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Για την αξιόπιστη καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης, πραγματοποιήθηκαν ανοιχτές συνεντεύξεις (ποιοτική έρευνα με μη δομημένα ερωτηματολόγια) με εκπροσώπους των δημόσιων υπηρεσιών και αρχών, της τοπικής κοινωνίας και άλλων εμπλεκόμενων φορέων. Από τις δημόσιες υπηρεσίες και τις τοπικές αρχές συλλέχθηκαν πληροφορίες από το Τμήμα Αλιείας της Περιφέρειας Ηπείρου, τον πρώην και νυν Δήμαρχο Μετσόβου, πρώην και νυν δημοτικούς συμβούλους Μετσόβου, υπηρεσίες του Δήμου Μετσόβου και ο Δασαρχείο Μετσόβου. Από εκπροσώπους εμπλεκόμενων φορέων και της τοπικής κοινωνίας, συγκεντρώθηκαν στοιχεία από το Διευθυντή του Υδροηλεκτρικού Σταθμού (ΥΗΣ) Πηγών Αώου, επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται στον τομέα του τουρισμού, κυνηγούς, κτηνοτρόφους και τον Πρόεδρο του Αθλητικού Συλλόγου Ερασιτεχνών Αλιέων (Α.Σ.Ε.Α.) Ιωαννίνων.

Επίσης, πραγματοποιήθηκαν επιτόπιες επισκέψεις στην περιοχή της Λίμνης με στόχο τη διερεύνηση των πιέσεων και απειλών που καταγράφηκαν κατά τη διάρκεια των ανοιχτών συνεντεύξεων και αυτών που αναφέρονται στη βιβλιογραφία.

Για την αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης (βιβλιογραφικά δεδομένα, συνεντεύξεις και επιτόπιες παρατηρήσεις) και για τα συμπεράσματα της εργασίας, χρησιμοποιήθηκαν προσωπικά εμπειρικά στοιχεία σχετικά με τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών της χώρας μας, καθώς και με τη λειτουργία των Φορέων Διαχείρισής τους.

Στόχοι

Η εξέλιξη της έννοιας της διαχείρισης πέρασε από αρκετές διαδοχικές φάσεις προσεγγίσεων αλλά πλέον στη σύγχρονη διαχειριστική πολιτική έχουν εισαχθεί βασικές διεργασίες, όπως η πληροφόρηση (information) επί θεμάτων περιβάλλοντος και αειφόρου ανάπτυξης τόσο προς τους άμεσα εμπλεκόμενους όσο και προς το ευρύ κοινό, η ενσωμάτωση (integration) της περιβαλλοντικής πολιτικής σε άλλες πολιτικές (ολοκληρωμένη προσέγγιση) και η συστηματική εφαρμογή (implementation) που προϋποθέτει τόσο τις τεχνικές υποδομές όσο και τους αντίστοιχους θεσμούς, νόμους, διοίκηση κ.λπ. (Σκούλλος Μ., 2008). Ιδιαίτερα για τις προστατευόμενες περιοχές, όπως η περιοχή της Λίμνης Πηγών Αώου, ως διαχείριση ορίζεται το σύνολο των ενεργειών και μέτρων που είναι απαραίτητα για την προστασία, οργάνωση και λειτουργία τους και στοχεύουν στην ανάδειξη όλων των αξιών και των λειτουργιών τους (οικολογικών, αισθητικών, ιστορικών, πολιτιστικών, οικονομικών κ.ά.), χωρίς να παραγνωρίζεται ο κύριος στόχος της προστασίας της περιοχής.

Επομένως, η ολιστική προσέγγιση της Διαχείρισης της Λίμνης Πηγών Αώου προϋποθέτει τη σύνταξη ενός Ειδικού Διαχειριστικού Σχεδίου για την περιοχή, το οποίο θα ενσωματώνει τις παραπάνω αναφερόμενες σύγχρονες διαχειριστικές πολιτικές. Στην Ελλάδα (Κακούρος Π., 2004), αλλά και διεθνώς (Thomas L., 2003) έχουν αναπτυχθεί μοντέλα τα οποία θέτουν τις προδιαγραφές, το περιεχόμενο και τις διαδικασίες σύνταξης και εφαρμογής διαχειριστικών σχεδίων, όπως επίσης και τις βασικές αρχές διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών.

Ένα διαχειριστικό σχέδιο έχει συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα (πενταετία για τη χώρα μας) και θεωρείται μια συνεχής κυκλική διαδικασία που αποτελείται από τρεις κύριες ενότητες: α) προετοιμασία, β) εφαρμογή, και γ) παρακολούθηση, αξιολόγηση και αναμόρφωση.

Σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία και πρακτική (Σκούλλος Μ., 2008) για να είναι το Ειδικό Διαχειριστικό Σχέδιο για την περιοχή της Λίμνης Πηγών Αώου αποτελεσματικό και εφαρμόσιμο, θα πρέπει να διέπεται από τις παρακάτω γενικές κατευθύνσεις και αρχές:

1. Να στοχεύει όχι μόνο στην προστασία και διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και στη βιώσιμη κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής.
2. Να λαμβάνει σοβαρά υπόψη τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας.
3. Να λαμβάνει υπόψη για την αξιολόγηση της περιοχής όχι μόνο τη βιολογική, οικολογική και επιστημονική της αξία, αλλά και την κοινωνική, παιδαγωγική και πολιτιστική της σημασία.
4. Να προτείνει ρυθμιστικά μέτρα τα οποία να μη στοχεύουν μόνο στην προστασία και στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής, αλλά και στην αποκατάστασή τους.
5. Να αναγνωρίζει το ρόλο και να προωθεί τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας και άλλων εμπλεκόμενων φορέων στην διαχείριση της ΠΠ.

6. Να προσεγγίζει και να αναγνωρίζει την αξία του οικοσυστήματος σε διεθνές επίπεδο (όχι μόνο εθνικό) και τη σημασία του ως πολύτιμο φυσικού πόρου και πολιτιστικής κληρονομιάς για την τοπική κοινωνία (αλλά και διεθνώς).
7. Να προτείνει διαχειριστικά μέτρα με άμεσο, μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα, τα οποία θα λαμβάνουν υπόψη τις εθνικές και ευρωπαϊκές στρατηγικές και σχέδια δράσης και θα επιτρέπουν διορθωτικές κινήσεις και προσαρμογή σε μεταβαλλόμενες συνθήκες.
8. Να προτείνει πιθανές πηγές χρηματοδότησης των προτεινόμενων διαχειριστικών μέτρων πέραν της κρατικής επιχορήγησης.

Στόχος της παρούσας εργασίας δεν είναι η κατάρτιση του Ειδικού Διαχειριστικού Σχεδίου το οποίο είναι έργο ομάδας μελετητών αλλά η αναγνώριση και ο προσδιορισμός κύριων πιέσεων και απειλών για την περιοχή, καθώς και των βασικών προδιαγραφών και προτεραιοτήτων που θα πρέπει να εμπεριέχει η μελέτη για την ολιστική προσέγγιση της διαχείρισης της Λίμνης Πηγών Αώου. Επίσης, στόχος είναι να εξαχθούν συμπεράσματα και να δοθούν προτάσεις σχετικά με τη γεωργία, την κτηνοτροφία-βόσκηση, τη δασοπονία, τον τουρισμό, την επόπτευση & φύλαξη της περιοχής, την ενημέρωση & ευαισθητοποίηση του κοινού, την επιστημονική έρευνα, καθώς και για τη δημιουργία της Επιτροπής Διαχείρισης (Ειδικός Φορέας) της περιοχής.

Προδιαγραφές Μελέτης Ειδικού Διαχειριστικού Σχεδίου (Ε.Δ.Σ.)

Στη μελέτη του Ειδικού Διαχειριστικού Σχεδίου - (Ε.Δ.Σ.) κατά αρχήν θα πρέπει να γίνει συγκέντρωση, καταγραφή και ανάλυση στοιχείων και δεδομένων για την περιοχή, τα οποία θα οδηγήσουν στην περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης. Τέτοια στοιχεία είναι τα γεωγραφικά όρια, η έκταση και η διοικητική υπαγωγή της περιοχής, οι υφιστάμενες συνθήκες διαχείρισης, το ιδιοκτησιακό καθεστώς τα αβιοτικά γνωρίσματα (κλιματολογικά στοιχεία, γεωμορφολογία, έδαφος, υδρολογία, τοπίο, στοιχεία ρύπανσης κ.ά.), τα βιοτικά γνωρίσματα (χερσαία/ λιμναία/ ποτάμια πανίδα και χλωρίδα, οικότοποι, βλάστηση), η αλληλεπίδραση ανθρωπογενών δραστηριοτήτων και χερσαίων/ λιμναίων/ ποτάμιων οικοσυστημάτων και ειδών (αλληλεπίδραση ερασιτεχνικής/ αθλητικής αλιείας, κτηνοτροφίας, γεωργίας και τουρισμού με χλωρίδα και πανίδα), τα πολιτιστικά και κοινωνικά γνωρίσματα της περιοχής (ιστορία, αρχαιολογία, τοπία, επιστημονική έρευνα, περιβαλλοντική εκπαίδευση και κατάρτιση κ.λπ.), οι οικονομικές δραστηριότητες (δασική παραγωγή, γεωργία, κτηνοτροφία, τουρισμός κ.λπ.), οι υφιστάμενες απειλές για την περιοχή μελέτης κ.ά.

Στη συνέχεια θα πρέπει να γίνει αξιολόγηση των δεδομένων και ανάδειξη των ιδιαίτερων γνωρισμάτων της περιοχής, θα προσδιορισθεί ο Ειδικός Φορέας (Επιτροπή Διαχείρισης) που θα πρέπει να αναλάβει την υλοποίηση του Ε.Δ.Σ. και θα καθορισθούν οι άμεσοι και μακροπρόθεσμοι στόχοι του Ειδικού Φορέα. Στο Ε.Δ.Σ. θα αναγνωριστούν τα ειδικά προβλήματα, οι ευκαιρίες και οι απειλές για την περιοχή της Λίμνης Πηγών Αώου, θα αναγνωριστούν και θα αξιολογηθούν οι δυνατότητες υλοποίησης ειδικών στόχων και οι προτεραιότητες για τα μέτρα διαχείρισης. Με αυτό τον τρόπο θα δημιουργηθεί το προσχέδιο του Ε.Δ.Σ.

Στο επόμενο πολύ σημαντικό στάδιο (διαβούλευση), θα πρέπει να παρουσιαστεί το προσχέδιο των διαχειριστικών μέτρων στην τοπική κοινωνία. Με τη διαβούλευση δίνεται σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς η ευκαιρία να εξετάσουν το προτεινόμενο διαχειριστικό σχέδιο και να τοποθετηθούν πάνω σε αυτό. Με βάση τα αποτελέσματα της δημόσιας διαβούλευσης ακολουθεί η αναθεώρηση του προσχεδίου και καταρτίζεται το τελικό διαχειριστικό σχέδιο.

Στους κύριους άξονες προτεραιοτήτων του Ε.Δ.Σ. με το οποίο θα προτείνονται συγκεκριμένα μέτρα διαχείρισης, θα πρέπει να περιλαμβάνονται τα εξής:

1. Οι παραγωγικές δραστηριότητες όπως ο τουρισμός (ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών, οχλήσεις, περιορισμοί), η κτηνοτροφία και η βόσκηση (φέρουσα ικανότητα, περιορισμοί), οι δασικές και βοσκήσιμες εκτάσεις (βοσκολιβάδια, υλοτομία κ.λπ.), οι γεωργικές εκτάσεις (καλλιέργειες, τρόπος διαχείρισης). 2. Οι υδατικοί πόροι (δυνατότητα στήριξης των διαχειριστικών μέτρων, απαιτούμενες υποδομές). 3. Οι εδαφικοί πόροι (προστασία από υπερβόσκηση, πυρκαγιές, αποψιλώσεις, ερημοποίηση). 4. Η προστασία και διατήρηση οικοτόπων. 5. Μέτρα διαχείρισης ειδών. 6. Επιστημονική έρευνα. 7. Επόπτευση - φύλαξη. 8. Επικοινωνία, ενημέρωση και εκπαίδευση του κοινού. 9. Έργα ερμηνείας περιβάλλοντος (π.χ. εκθέσεις, πινακίδες, χάρτες, διαδρομές, μονοπάτια, φυλλάδια). 10. Σύστημα παρακολούθησης του περιβάλλοντος και των παραμέτρων του (δείκτες, παρακολούθηση υλοποίησης διαχειριστικού σχεδίου). 11. Έργα και υποδομές. 12. Ανάπτυξη προγραμμάτων για την αξιοποίηση και ανάδειξη των ιστορικών, αρχαιολογικών, λαογραφικών, πολιτιστικών και φυσικών μνημείων της περιοχής. 13. Εθελοντισμός.

Προτεραιότητες διαχείρισης - πιέσεις και απειλές

Από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, τις συνεντεύξεις και την επιτόπια έρευνα, έγινε φανερό ότι οι κύριες πιέσεις και απειλές για την περιοχή, προέρχονται από τις γεωργικές δραστηριότητες (καλλιέργεια πατάτας), την κτηνοτροφία (κατασκευή στάβλων, φρακτών και αποθηκών), τον ανεξέλεγκτο εμπλουτισμό της λίμνης με ξενικά είδη ψαριών, τη λαθροθηρία και λαθροϋλοτομία, την έλλειψη ξεκάθਾਰου ιδιοκτησιακού καθεστώτος των εκτάσεων της περιοχής, καθώς και από τον τουρισμό και τις δραστηριότητες αναψυχής (ανεξέλεγκτη και παράνομη ερασιτεχνική αλιεία, απορρίψεις σκουπιδιών κ.λπ.), τομείς που θα πρέπει να είναι οι κύριοι στόχοι και προτεραιότητες του Ε.Δ.Σ. Επίσης, έμμεσες απειλές προκύπτουν από την έλλειψη της επιστημονικής έρευνας, την ανεπαρκή επόπτευση & φύλαξη της περιοχής, την απουσία προγραμμάτων αποτελεσματικής ενημέρωσης & ευαισθητοποίησης του κοινού, καθώς και την έλλειψη Ειδικού Φορέα διαχείρισης της περιοχής.

Υφιστάμενη κατάσταση

1. Γεωγραφικά όρια, έκταση και διοικητική υπαγωγή της περιοχής, καλύψεις/ χρήσεις γης-ιδιοκτησιακό καθεστώς

Σύμφωνα με το Νόμο 3852/2010 (ΦΕΚ 87/Α/7-6-2010) «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης» η υπό μελέτη περιοχή υπάγεται διοικητικά στο Δήμο Μετσόβου και κατά ένα πολύ μικρό τμήμα στο Δήμο Ζαγορίου, ενώ ανήκει στο Υδατικό Διαμέρισμα Ηπείρου.

Η περιοχή μελέτης καταλαμβάνει τμήμα της Βόρειας Οροσειράς της Πίνδου και περιλαμβάνει τη Λίμνη Πηγών Αώου (υψόμετρο 1.343m) και τις εκτάσεις γύρω από αυτήν.

Σύμφωνα με τις βασικές κατηγορίες χρήσεων της ΕΛΣΤΑΤ (2000) και του χάρτη κάλυψης CORINE, τα δάση καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο ποσοστό της περιοχής μελέτης, και ακολουθούν οι βοσκότοποι και σε ένα μικρότερο οι καλλιέργειες (κυρίως πατάτας και τα τελευταία χρόνια φράουλας).

Το ιδιοκτησιακό καθεστώς της περιοχής που περικλείεται κάτω από το δρόμο που περιβάλλει τη Λίμνη Πηγών Αώου, ανήκει στη δικαιοδοσία της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού. Υπάρχουν όμως ορισμένοι περιορισμοί που επηρεάζουν την παραλίμνια περιοχή λόγω του ότι η λίμνη είναι τμήμα του ΥΣ. Χαρακτηριστικό είναι ότι απαγορεύεται η είσοδος και η οποιαδήποτε δραστηριότητα σε μια ζώνη ακτίνας 500 m από την περιοχή που βρίσκεται ο εκχειλιστής του φράγματος, για λόγους ασφάλειας (Δ/νση ΥΗΣ Πηγών Αώου).

Υπάρχει όμως κάποια ασάφεια σε ότι αφορά το ιδιοκτησιακό καθεστώς ορισμένων εκτάσεων γύρω από τη Λίμνη (επάνω από τον δρόμο που περιβάλλει τη Λίμνη Πηγών Αώου), όπως επίσης και στο οροπέδιο των Πολιτών, όπου δεν έχει ξεκαθαριστεί το αν ανήκουν σε ιδιώτες, είναι δημόσιες ή δημοτικές (Κατσούλης Α., 2011).

Στα βοσκοτόπια της υπό μελέτη περιοχής υπάρχει μια ιδιόρρυθμη δουλειά βοσκής, η οποία προέρχεται από την εποχή της Τουρκοκρατίας. Η δουλειά βοσκής που συναντούμε στην περιοχή παρέχει στους δικαιούχους που είναι οι εκάστοτε ιδιοκτήτες των «οικόσιτων ζώων», μετά τη χορτονομή εκ μέρους των ιδιοκτητών των χορτολιβάδων, το δικαίωμα να βόσκουν σ' αυτά ελεύθερα τα ζώα τους, χωρίς να μπορούν να μεταβιβάσουν σε τρίτους το δικαίωμα τους. Οι ιδιοκτήτες των χορτολιβάδων, μετά την απόληψη της χορτονομής, δεν έχουν άλλη εξουσία στα κτήματά τους, όπως π.χ. δεν μπορούν να περιορίσουν το δικαίωμα βοσκής των οικόσιτων ζώων με περίφραξη κ.λπ. (Πολύμερος Η., 1998).

2. Βιοτικά γνωρίσματα

2.1. Βλάστηση – Χλωρίδα – Τύποι Οικοτόπων

Η ευρύτερη περιοχή μελέτης καλύπτεται από δάση κωνοφόρων και Οξυάς. Κυριαρχούν τα δάση Μαύρης Πεύκης (*Pinus nigra*), μικτά δάση ελάτης (*Abies cephalonica*) και Μαύρης Πεύκης, ενώ κατά τόπους υπάρχουν δάση Οξυάς (*Fagus silvatica*) και τα ξέφωτα διατηρούν λιβάδια και θαμνώνες. Στις ψηλότερες κορυφές κυριαρχούν τα ρόμπολα (*Pinus heldreichii*). Η Λίμνη Πηγών Αώου, στερείται τυπικής παρόχθιας βλάστησης (ΔΕΗ, 2014).

Στην υπό μελέτη περιοχή έχει καταγραφεί ένας οικότοπος προτεραιότητας κοινοτικού ενδιαφέροντος (Παράρτημα Ι της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ), ο «9530*: Μεσογειακά πευκοδάση με ενδημικά Μαυρόπευκα» (ΔΕΗ, 2014).

2.2. Πανίδα

Στην περιοχή μελέτης απαντώνται σημαντικός αριθμός ειδών πανίδας μερικά από τα οποία είναι προστατευόμενα είδη.

Τα είδη των θηλαστικών που απαντώνται στην ευρύτερη περιοχή του ταμιευτήρα και αναφέρονται στο Παράρτημα ΙΙ της Οδηγίας 92/43/ΕΕ είναι: η αρκούδα (*Ursus arctos*) η μικρομυωτίδα (*Myotis blythi*), ο λύγκας (*Lynx lynx*), η βίδρα (*Lutra lutra*), το αγριόγίδο (*Rupicapra rupicapra balcanica*), και ο λύκος (*Canis lupus*). Επίσης, στην περιοχή απαντώνται ο αγριόγατος (*Felis sylvestris*), το ζαρκάδι (*Capreolus capreolus*), το αγριογούρουνο (*Sus scrofa*), η αλεπού (*Vulpes vulpes*), ο ασβός (*Meles meles*), ο λαγός (*Lepus capensis*), ο σκαντζόχοιρος (*Erinaceus concolor*), ο σκίουρος (*Sciurus vulgaris*), το κουνάβι (*Martes foina*), το δασοκούνναβο (*Martes martes*), πολλά μικροθηλαστικά και αρκετά είδη νυχτερίδων (ΔΕΗ, 2014).

Όσον αφορά τα ερπετά, απαντώνται συνολικά περίπου 30 είδη (16 είδη σαύρας, 10 είδη φιδιών και 4 είδη χελώνας). Ενδεικτικά αναφέρεται η κερκυραϊκή σαύρα (*Algyroides nigropunctatus*), της Μεσογειακής Χελώνας (*Testudo hermanni*), του σπιτόφιδου (*Zamenis situlus*), της νανόχεντρας (*Vipera ursinii*) και της κρασπεδωτής χελώνας (*Testudo marginata*). Επίσης έχουν καταγραφεί 14 είδη αμφιβίων, μεταξύ των οποίων αναφέρεται η παρουσία της Σαλαμάνδρας (*Salamandra salamandra*), του Χωματόφρυνου (*Bufo bufo*), του Πρασινόφρυνου (*Bufo viridis*), της κιτρινομπομπίνας (*Bombina variegata*), και του αλπικού Τρίτωνα (*Triturus alpestris*) (ΔΕΗ, 2014).

Όσον αφορά την ιχθυοπανίδα της Λίμνης Πηγών Αώου, απαντώνται τα παρακάτω είδη: *Salmo trutta macrostigma* (πέστροφα), *Barbus rebeli* (μπριάννα), *Alburnoides bipunctatus ohridanus* (πλατίτσα), *Oncorhynchus mykiss* (καλλιεργούμενη/ ιριδίζουσα πέστροφα), *Cyprinus carpio* (κυπρίνος), *Squalius sp.* (Ποταμοκέφαλος Αώου), *Astacus astacus* (καραβίδα του γλυκού νερού) (Τμήμα Αλιείας, Περιφέρεια Ηπείρου, 2014).

Το χρονικό διάστημα από το 1996 μέχρι το 2000, έγιναν στη λίμνη ανεπίσημοι εμπλουτισμοί από φορείς και ιδιώτες με κυπρινοειδή (*Cyprinus sp.*) και οξύρυγχο (*Acipenser baerii* και *Acipenser gueldenstaedtii*). Ο κυπρίνος λόγω της μεγάλης προσαρμοστικότητάς του αναπτύχθηκε στη λίμνη σε μεγάλους πληθυσμούς με συνέπεια να κινδυνεύουν με εξαφάνιση τα αυτόχθονα είδη. Αντίθετα, για τον οξύρυγχο δεν φαίνεται να υπήρξε δυνατότητα αναπαραγωγής του. Κάθε χρόνο γίνονται στη λίμνη ετήσιοι εμπλουτισμοί με

γόνο καλλιεργούμενης πέστροφας με σκοπό την ενίσχυση της ερασιτεχνικής αλιείας. Στα ρέματα γύρω από τη Λίμνη απαντώνται αξιόλογοι πληθυσμοί της караβίδας (*Astacus astacus*) (ΔΕΗ, 2014).

Η орνιθοπανίδα της ευρύτερης περιοχής αριθμεί πάνω από 180 είδη. Σύμφωνα με (Δημαλέξης Α., ΥΠΕΧΩΔΕ, Αθήνα), το είδος που εντοπίστηκε και πληρεί το κριτήριο C6, για τον χαρακτηρισμό της περιοχής ως ΖΕΠ, είναι ο Μαύρος Δρυοκολάπτης (*Dryocopus martius*), που θεωρείται ο πιο κοινός δρυοκολάπτης της περιοχής. Επίσης, ο Μαύρος Πελαργός (*Ciconia nigra*), ο Χρυσαιτός (*Aquila chrysaetos*), ο Σταχτής Δρυοκολάπτης (*Picus canus*), ο Λευκονώτης Δρυοκολάπτης (*Dendrocopos leucotos*) και η Δεντροσταρήθρα (*Lullula arborea*) αποτέλεσαν τα σημαντικότερα είδη οριοθέτησης, αφού οι πληθυσμοί τους στην περιοχή είναι σημαντικοί (>1%) σε εθνικό επίπεδο. Για το Λευκονώτη υπάρχουν παλαιότερες παρατηρήσεις, αλλά δεν καταγράφηκε κατά την έρευνα πεδίου στα πλαίσια της μελέτης χαρακτηρισμού.

3. Καθεστώς προστασίας

Η υπό μελέτη περιοχή ανήκει στην Περιφερειακή Ζώνη του Εθνικού Πάρκου Β. Πίνδου. Σύμφωνα με την απόφαση χαρακτηρισμού του (ΚΥΑ 23069/ ΦΕΚ Δ' 639/14-06-2005). Στις περιοχές της Περιφερειακής Ζώνης του Πάρκου στόχος είναι ο έλεγχος των χρήσεων γης, των δραστηριοτήτων και των έργων, που ενδέχεται να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον του Εθνικού Πάρκου, καθώς και η διατήρηση και η αποκατάσταση περιοχών σημαντικών για την προστασία της αρκούδας. Παράλληλα, υποστηρίζονται δραστηριότητες με στόχο την ήπια ανάπτυξη της περιοχής, καθώς και την ανάπτυξη ήπιων μορφών αναψυχής. Στην περιοχή επιτρέπεται να εκτελούνται έργα, να γίνονται έρευνες και να ασκούνται δραστηριότητες, με τους όρους και περιορισμούς, που καθορίζονται στον Κανονισμό Διοίκησης και Λειτουργίας.

Δεν επιτρέπεται στην Περιφερειακή Ζώνη η χωροθέτηση και λειτουργία Βιομηχανικών Περιοχών και Πάρκων, καθώς και η εγκατάσταση βιομηχανιών υψηλής και μέσης όχλησης, η εγκατάσταση μεγάλων πτηνοκτηνοτροφικών μονάδων, τα μεγάλα υδροηλεκτρικά έργα, οι παραθεριστικοί οικισμοί (Β' κατοικίας), οι μεγάλες τουριστικές εγκαταστάσεις και ξενοδοχειακές μονάδες, η εγκατάσταση ΧΥΤΑ, η χωροθέτηση λατομικών ζωνών αδρανών υλικών και η κίνηση τροχοφόρων εκτός των υφιστάμενων δρόμων. Σε όλη την έκταση του Πάρκου επιτρέπεται η διατήρηση των νομίμως υφιστάμενων χρήσεων, κτισμάτων και κατασκευών και η συνέχιση της άσκησης των νόμιμα υφιστάμενων δραστηριοτήτων. Εξαιρούνται από τις απαγορεύσεις της Απόφασης τα έργα και οι δραστηριότητες που έχουν την ημέρα της δημοσίευσης της Απόφασης (14-6-2005) περιβαλλοντικά αδειοδοτηθεί με επιβολή περιβαλλοντικών όρων.

Επίσης, τμήμα της περιοχής μελέτης βρίσκεται εντός των ορίων του Καταφυγίου Αγρίας Ζωής «Μέτσοβο – Χρυσοβίτσα – Γρεβενίτικο». Το καταφύγιο αρχικά ιδρύθηκε ως μόνιμο καταφύγιο θηραμάτων με την Απόφαση 38083/2188/18-5-1976 (ΦΕΚ 757/Β/10-6-1976) του Υπουργείου Γεωργίας, ενώ με την Απόφαση 64080/697/18-7-1991 του Υπουργείου Γεωργίας τροποποιήθηκαν τα όριά του για να συμπεριληφθεί σε αυτό η τεχνητή λίμνη Αώου. Με τη Νομαρχιακή Απόφαση 2251-18.7.1994 (ΦΕΚ 643/Β/26.8.1994) απαγορεύτηκε στην περιοχή επ' αόριστον η θήρα και με την Νομαρχιακή Απόφαση 30547/20-3-1996 έγινε ρύθμιση της αλιείας και επιτράπηκε μόνο η διενέργεια της ερασιτεχνικής αλιείας, η οποία όμως απαγορεύθηκε με τον Νόμο 3937/2011. Πλέον από το 2014, η λίμνη εξαιρέθηκε από την ΚΑΖ με σκοπό την καλύτερη διαχείριση, έλεγχο και προστασία του πληθυσμού των ψαριών της.

Επίσης, η λίμνη Πηγών Αώου έχει χαρακτηριστεί ως Τοπίο με Ιδιαίτερο Φυσικό Κάλλος.

Για την υπό μελέτη περιοχή έχει εγκριθεί το Σχέδιο Διαχείρισης Υδάτων των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου (ΦΕΚ 2292/Β/13-9-2013).

Για το Υδροηλεκτρικό έργο (ΥΗΕ Πηγών Αώου) έχει χορηγηθεί Άδεια Χρήσης Νερού με την υπ. αριθμ. 26339/667/20-8-2012 Απόφαση της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Ηπείρου - Δυτικής Μακεδονίας. Το Δεκέμβριο του 2014, εκπονήθηκε μελέτη για την «Ανανέωση Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Ορών των Υφιστάμενων ΥΗΣ Πουρναριού Ι, ΙΙ και του ΥΗΣ Πηγών Αώου», στην οποία προβλέπονται η εφαρμογή σειράς περιβαλλοντικών όρων.

4. Οικονομικές Δραστηριότητες στη περιοχή

4.1. Γεωργία

Σύμφωνα με τα στοιχεία που αναφέρονται στη (ΔΕΗ, 2014) σχετικά με τη Γεωργία, στο οροπέδιο των Πολιτών της Τοπικής Κοινότητας Χρυσοβίτσας, η γεωργική γη εκτιμάται σε 1600 στρέμματα περίπου. Η κύρια καλλιέργεια στη γεωργική αυτή γη είναι η καλλιέργεια της πατάτας. Στο σύνολό της η έκταση αρδεύεται από τα νερά του ταμιευτήρα.

Πρόσφατα, κατάντη του φράγματος στο Οροπέδιο Πολιτών έχει αναπτυχθεί δραστηριότητα καλλιέργειας φράουλας για μεταφύτευση σε θερμοκήπια, η οποία διοχετεύεται σε όλη την Ελλάδα και το εξωτερικό.

4.2. Κτηνοτροφία

Σύμφωνα με τα στοιχεία που αναφέρονται στη Διπλωματική Εργασία (Κατσούλης Α., 2011), στα ανατολικά και βορειοανατολικά της περιοχής μελέτης υπάρχουν φυσικοί βοσκότοποι και χορτολιβαδικές εκτάσεις, όπου και παρουσιάζεται η μεγαλύτερη εξάπλωση της κτηνοτροφίας. Πριν την κατασκευή του Ταμιευτήρα, η κτηνοτροφία αποτελούσε την κυρίαρχη μορφή χρήσης των εκτάσεων που καλύπτει σήμερα η Λίμνη. Σήμερα υπάρχει μικρός αριθμός ποιμνιοστασιών και στάβλων, σχετικά όχι πολύ απομακρυσμένων από τη παραλίμνια ζώνη. Οι χορτολιβαδικές αυτές εκτάσεις ανήκουν στη ψευδοαλπική ζώνη και αποτέλεσαν χώρο ανάπτυξης της αιγοπροβατοτροφίας κατά την καλοκαιρινή περίοδο όταν οι κτηνοτρόφοι επιστρέφουν από τα χειμερινά βοσκοτόπια (κυρίως στην περιοχή του Θεσσαλικού κάμπου). Η κτηνοτροφία της περιοχής είναι νομαδική κτηνοτροφία και ασκείται στην περιοχή από τους Βλαχόφωνους πληθυσμούς της περιοχής.

4.3. Αλιεία

Η Τεχνητή Λίμνη Πηγών Αώου συνδέθηκε έντονα με την οικονομική, τουριστική, περιβαλλοντική, αθλητική και αλιευτική δραστηριότητα της περιοχής. Στη λίμνη Πηγών Αώου επετράπη και ρυθμίστηκε με τη Νομαρχιακή Απόφαση 30547/20-3-1996 η άσκηση της ερασιτεχνικής αλιείας μέχρι το 2011, οπότε και απαγορεύθηκε μετά την έκδοση του Νόμου 3937/2011. Μέχρι το 2011, εκδίδονταν κάθε χρόνο, από το Τμήμα Αλιείας της Π.Ε. Ηπείρου (πρώην Ν.Α. Ιωαννίνων), αποφάσεις εμπλουτισμού της λίμνης με γόνου καλλιεργούμενης πέστροφας. Επίσης, από την ίδια υπηρεσία εκδίδονται μέχρι και σήμερα και αποφάσεις απαγόρευσης της αλιείας στη λίμνη. Για την απαγόρευση αλιείας της караβίδας (*Astacus astacus*) εκδίδεται απόφαση του Περιφερειάρχη Ηπείρου.

Σύμφωνα με τη Μελέτη (Τμήμα Αλιείας της Περιφέρειας Ηπείρου, 2014), η απαγόρευση της αλιείας επέφερε ραγδαία αύξηση του πληθυσμού των κυπρινοειδών (είδη με τα οποία είχε εμπλουτιστεί η λίμνη αρχικά) και σημαντική μείωση των αυτόχθονων ειδών άγριας πέστροφας και μπριάνας. Στις αρνητικές συνέπειες εντάσσεται και η έντονη δραστηριότητα της οργανωμένης παράνομης αλιείας στη Λίμνη με σκοπό το εμπόριο, τόσο από ντόπιους όσο και από ομάδες ατόμων από τη Μακεδονία και τη Θεσσαλία, οι οποίοι ψαρεύοντας με δίχτυα, πλωτά μέσα και άλλα εργαλεία έχουν προκαλέσει τεράστια ζημιά στους ιχθυοπληθυσμούς της Λίμνης (και κυρίως στους πληθυσμούς της караβίδας).

Μετά από την Μελέτη του Τμήματος Αλιείας της Περιφέρειας Ηπείρου και με τη θετική γνωμοδότηση του Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Β. Πίνδου, η Λίμνη

Πηγών Αώου εξαιρέθηκε από τα όρια της ΚΑΖ και πλέον από το 2014, επιτρέπεται η ερασιτεχνική και Αθλητική Αλιεία.

Σημειώνεται ότι, μέχρι και σήμερα συνεχίζονται οι εμπλουτισμοί της Λίμνης με καλλιεργούμενες πέστροφες (Ιριδίζουσα πέστροφα- *Oncorhynchus mykiss*) με αποφάσεις του Τμήματος Αλιείας της Περιφέρειας Ηπείρου.

4.4. Δασοπονία

Το σύνολο των δασών σήμερα είναι χαμηλής και μέσης παραγωγικότητας. Οι διαχειριστικές μελέτες (η τελευταία έληξε το 2015) που έχουν εκπονηθεί από το Δήμο Μετσόβου, έχουν οριοθετήσει τις περιοχές προς ξύλευση και η εκμετάλλευσή τους πραγματοποιείται από δασικούς συνεταιρισμούς. Το καθεστώς διαχείρισης των δασών είναι δημοτικό, ενώ τα προϊόντα που παράγονται είναι στρογγυλή ξυλεία από έλατο, πεύκο, οξυά και καυσόξυλα. Εν όψη της αυξημένης δραστηριοποίησης του κλάδου παραγωγής παραδοσιακών επίπλων στην περιοχή μελέτης, η δασοπονία αποτελεί σημαντική δραστηριότητα για την οικονομία του Δήμου. (Καχριμάνη Μ., 2011).

4.5. Δευτερογενής Τομέας – Τουρισμός αναψυχή

Ο δευτερογενής τομέας είναι άμεσα συνδεδεμένος με τον πρωτογενή τομέα, προσανατολισμένος στην μεταποίηση των προϊόντων του αγροτικού τομέα και της δασοκομίας. Σήμερα κατά κύριο λόγο λειτουργούν μονάδες επεξεργασίας ξύλου και κατασκευής επίπλων, καθώς και παραγωγής και τυποποίησης τροφίμων (κυρίως τυροκομικών προϊόντων). Εξαιτίας του πλήθους των σημαντικών φυσικών, πολιτιστικών, ιστορικών και αρχιτεκτονικών μνημείων η ευρύτερη περιοχή του έργου παρουσιάζει έντονη τουριστική δραστηριότητα. Το Μέτσοβο αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους πόλους έλξης τουριστών. Σημαντικό πόλο έλξης τουριστών αποτελούν τα δύο χιονοδρομικά κέντρα που λειτουργούν στην ευρύτερη περιοχή: Προφήτης Ηλίας και Ιδρύματος Τοσίτσα – Αβέρωφ (Καχριμάνη Μ., 2011)

Τα χαρακτηριστικά του τοπίου της λίμνης συνθέτουν ένα πολύ ελκυστικό και ιδιαίτερο περιβάλλον για τους επισκέπτες της περιοχής. Η αξία του φυσικού κάλλους του περιβάλλοντα χώρου της, αναγνωρίζεται ολοένα και περισσότερο. Όμως, η αισθητική απόλαυση που προσφέρει αυτό το λιμναίο τοπίο επηρεάζεται σημαντικά από τη στάθμη της επιφάνειας των νερών της λίμνης. Το τοπίο της λίμνης είναι ελκυστικότερο για επίσκεψη τους μήνες του χρόνου με τα μεγαλύτερα υψόμετρα της στάθμης επιφάνειας, δηλαδή περίπου από Απρίλιο μέχρι Αύγουστο (Κατσούλης Α., 2011).

Το κλίμα, το βιόκλιμα, η μορφολογία του εδάφους και τα ρέοντα φυσικά νερά χωρίς κατάλοιπα χημικών ή άλλων επιβλαβών ουσιών, η χλωρίδα και κυρίως τα βότανα είναι οι κυριότεροι παράγοντες που καθιστούν την περιοχή αυτή ιδανική για αποδράσεις από το σύγχρονο αστικό τρόπο ζωής. Το Μέτσοβο είναι μια επαρχία με πολλές περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Είναι χτισμένο ανάμεσα σε βουνά και βρέχεται από τα διάσπαρτα ποτάμια που υπάρχουν στην περιοχή. Στη γεωγραφική αυτή ενότητα που παρουσιάζεται μεγάλη ποικιλία, συναντά κανείς ορεινούς όγκους, δασώδεις εκτάσεις, φαράγγια, ποταμούς, πηγές, τη λίμνη του Αώου και βοσκοτόπους. Η περιοχή μπορεί εύκολα να κεντρίσει το ενδιαφέρον του επισκέπτη-τουρίστα. Συνεπώς, η συγκεκριμένη περιοχή προσφέρεται για την ανάπτυξη του φυσιολατρικού τουρισμού και για την ανάπτυξη οικολογικών αγροτικών δραστηριοτήτων. (Νάτσης Α., 2015).

Σύμφωνα με το εγκεκριμένο Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας (ΠΠΧΣΑΑ) Ηπείρου (ΦΕΚ 1451/Β/6-10-2003), η υπό μελέτη περιοχή ανήκει στη ζώνη των ορεινών όγκων που επιδέχεται τουριστική ανάπτυξη (Ζαγόρι, Μέτσοβο). Η ζώνη αυτή χαρακτηρίζεται από τη δυνατότητα ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, βάσει των συγκριτικών πλεονεκτημάτων (φυσικό κάλλος, πολιτιστική κληρονομιά) των περιοχών, που εμπεριέχει. Το σύμπλεγμα των Ζαγορίων – Μετσόβου έχει χωρικά προσδιοριστεί ως μια ανθρωπογεωγραφική ενότητα, που ευνοείται από το μοναδικό

πλούτο πολιτιστικών και οικολογικών μνημείων, έχει εξασφαλίσει αξιόλογη τουριστική κίνηση και διαθέτει καλές προοπτικές ανάπτυξης. Στο ΠΠΧΣΑΑ Ηπείρου για την ανάπτυξη του τουρισμού προτείνονται τα εξής:

- Οικολογικός τουρισμός στα ευαίσθητα οικοσυστήματα (εθνικοί δρυμοί) και άλλες ήπιες μορφές τουρισμού στις υπόλοιπες προστατευόμενες περιοχές (Natura, Corine) και ολοκληρωμένη διαχείρισή τους.
- Ολοκληρωμένα συμπλέγματα ειδικών και ήπιων μορφών τουρισμού (ορεινός, πολιτιστικός, οικολογικός) στις ορεινές περιοχές Ζαγορίου και Μετσόβου και
- Συγκρότηση φορέων ανάπτυξης τουρισμού, προώθηση προγραμμάτων υποστήριξης μικρομεσαίων επιχειρήσεων του κλάδου, έρευνας αγοράς, διαφήμισης – προβολής, κατάρτισης προσωπικού.

Στο στάδιο τελικής έγκρισης βρίσκεται η Μελέτη Αξιολόγησης, Αναθεώρησης και Εξειδίκευσης του ΠΠΧΣΑΑ Ηπείρου, η οποία τον Ιούλιο του 2015 είχε τεθεί σε δημόσια διαβούλευση.

Στο εγκεκριμένο «Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό (ΕΠΧΣΑΑ), η ευρύτερη περιοχή αναφέρεται ως Περιοχή με περιθώρια ανάπτυξης ήπιων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Προτάσεις Διαχείρισης

Αξίζει να σημειωθούν οι ενέργειες που προτείνονται για την ορθή διαχείριση της περιοχής στη Μελέτη (ΔΕΗ, 2014), οι οποίες είναι: 1. Θεσμοθέτηση Καταφυγίου Άγριας Ζωής για την προστασία των ειδών χαρακτηρισμού της ΖΕΠ. 2. Υλοποίηση προγράμματος παρακολούθησης της ορνιθοπανίδας, με έμφαση στα είδη χαρακτηρισμού της ΖΕΠ. 3. Υιοθέτηση φιλικών για τη βιοποικιλότητα και τα είδη χαρακτηρισμού πρακτικών δασοκομικής διαχείρισης. 4. Διατήρηση υπερώριμων δασών, καθώς αποτελούν βασικό χώρο φωλιάσματος και διατροφής για τον Μαύρο Δρυοκόλαπτη, αλλά και για άλλα είδη οριοθέτησης. 5. Απαγόρευση της πρόσβασης, επόπτευση - φύλαξη των θέσεων φωλεοποίησης των μεγάλων αρπακτικών. 6. Έλεγχος της πρόσβασης με την χρήση μπαρών ελεγχόμενης πρόσβασης οχημάτων. 7. Υλοποίηση αγροπεριβαλλοντικών μέτρων για την στήριξη της εκτατικής και ημινομαδικής κτηνοτροφίας. 8. Υλοποίηση αγροπεριβαλλοντικών μέτρων για τη διατήρηση αραιών θαμνολίβαδων και μεμονωμένων δέντρων στην ημιορεινή ζώνη. 9. Διατήρηση υγρολίβαδων και διαχείριση – αποκατάσταση μικρών εποχιακών υγροτόπων.

Στοιχεία συνεντεύξεων και επιτόπιων επισκέψεων

1. Ιδιοκτησιακό καθεστώς

Από τις συζητήσεις με τις δημόσιες υπηρεσίες, τις δημοτικές αρχές και τη διεύθυνση του ΥΗΣ, έγινε φανερό ότι δεν είναι ξεκάθαρο το ιδιοκτησιακό καθεστώς στην υπό μελέτη περιοχή.

Όσον αφορά αυτό καθαυτό τον Ταμιευτήρα, υπάρχει σύμφωνη άποψη από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς ότι οι εκτάσεις που κατακλύζονται από τα νερά του Ταμιευτήρα με όριο το δρόμο που περιβάλλει τη Λίμνη, ανήκουν στη ΔΕΗ. Παράλληλα, στο Δήμο Μετσόβου, μετά από δικαστική απόφαση, έχει δοθεί η αρμοδιότητα τουριστικής αξιοποίησης της Λίμνης.

Όσον αφορά τα δάση, στην υπό μελέτη περιοχή είναι κοινά αποδεκτό από το Δασαρχείο και το Δήμο Μετσόβου, ότι η ιδιοκτησία και η εκμετάλλευση των δασωμένων εκτάσεων ανήκει στο Δήμο.

Αντίθετα, για τις εκτάσεις που δεν είναι ιδιωτικές ή δημοτικά δάση, φαίνεται ότι δεν υπάρχει ξεκάθαρο καθεστώς ιδιοκτησίας, δηλαδή αν είναι δημοτικές ή δημόσιες.

Όσον αφορά τις ιδιωτικές χορτολιβαδικές εκτάσεις (κυρίως στο Οροπέδιο Πολιτσών) και λαμβάνοντας υπόψη το ιδιόρρυθμο καθεστώς της δουλείας βοσκής, καταγράφηκε μια ασάφεια από πλευράς Δημοτικών αρχών αλλά και υπηρεσιών, σχετικά με το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς (των εκτάσεων που χρησιμοποιούνται ως βοσκοτόπια), όπως επίσης και το εύρος της δικαιοδοσίας των φερόμενων ιδιοκτητών τους.

Τέλος, υπάρχουν αρκετές ιδιωτικές εκτάσεις οι οποίες ανήκουν κυρίως στο Δ.Δ. Χρυσοβίτσας και χρησιμοποιούνται για την καλλιέργεια πατάτας και πρόσφατα φράουλας.

2. Γεωργικές δραστηριότητες

Στην υπό μελέτη περιοχή η κύρια καλλιέργεια είναι αυτή της πατάτας και τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια ραγδαία αύξηση της καλλιέργειας (φυτώριο) φράουλας για μεταφύτευση της σε θερμοκήπια. Οι καλλιέργειες αρδεύονται από τη Λίμνη Πηγών Αώου διαμέσου αρδευτικού δικτύου και του αντλιοστασίου Χρυσοβίτσας που έχει δημιουργηθεί μετά από άδεια της ΔΕΗ. Οι απαιτήσεις για νερά αρδεύσεων είναι 500.000 m³ σε ετήσια βάση τα οποία υπερκαλύπτονται περίπου τρεις φορές (πηγή: Δ/νση ΥΗΣ Πηγών Αώου).

Από τις επιτόπιες επισκέψεις, παρατηρήθηκε ανεξέλεγκτη απόθεση ποσοτήτων μη «χωνεμένου» κοπροσωρού, σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα σε μικρή απόσταση από τη Λίμνη. Επίσης, παρατηρήθηκαν και μικρής έκτασης αποψιλώσεις (κοπή δένδρων) με σκοπό την επέκταση των καλλιεργούμενων εκτάσεων.

3. Κτηνοτροφία

Η νομαδική/ εκτατική κτηνοτροφία, που είναι η κύρια παραδοσιακή κτηνοτροφία στην περιοχή μελέτης, σύμφωνα με τις απόψεις κτηνοτρόφων, έχει φθίνουσα πορεία. Τα βοσκοτόπια χρησιμοποιούνται με τον ίδιο τρόπο όπως και επί τουρκοκρατίας (ιδιόρρυθμο καθεστώς δουλείας). Από τις επιτόπιες επισκέψεις, παρατηρήθηκαν νέες κατασκευές αποθηκών, στάβλων και φρακτών η νομιμότητα των οποίων αμφισβητείται από εκπροσώπους της τοπικής κοινωνίας. Σημειώνεται, ότι οι κτηνοτρόφοι δεν έχουν το δικαίωμα να περιφράσουν με μόνιμους φράκτες τα βοσκοτόπια που χρησιμοποιούν το καλοκαίρι και να δημιουργούν μόνιμες εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης των κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων (Πολύμερος Η., 1998).

Επίσης, αρκετές από τις κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις (στάβλοι, αποθήκες κ.λπ.) αλλοιώνουν το φυσικό τοπίο της περιοχής.

4. Αλιεία – ανεξέλεγκτος εμπλουτισμός της λίμνης με ξενικά είδη ψαριών

Μετά την εξαίρεση της λίμνης Πηγών Αώου από την ΚΑΖ το 2014, πλέον επιτρέπεται η ερασιτεχνική και αθλητική αλιεία στη λίμνη και στα γύρω από αυτή ρέοντα ύδατα, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις που διέπουν την ερασιτεχνική αλιεία στα εσωτερικά ύδατα.

Οι ντόπιοι κάτοικοι του Μετσόβου αλλά και ο Αθλητικός Σύλλογος Ερασιτεχνών Αλιέων (Α.Σ.Ε.Α.) Ιωαννίνων, αναφέρουν εκτεταμένη παράνομη αλιεία στην περιοχή, όσον αφορά τα αλιευτικά εργαλεία (παράνομη χρήση διχτύων, παγίδων για τις караβίδες κ.ά.), καθώς και το χρόνο άσκησης της ερασιτεχνικής αλιείας (παραβίαση περιόδου απαγόρευσης αλιείας). Παράλληλα, έχουν αναφερθεί παράνομοι εμπλουτισμοί (με ψάρια) της λίμνης, και τελευταία πιστοποιήθηκε (από το Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Β. Πίνδου σε συνεργασία με το Τμήμα Βιολογικών Εφαρμογών και Τεχνολογιών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων) η παρουσία του Ηλιόψαρου (*Lepomis gibbosus*) (Προσωπική επικοινωνία). Το Ηλιόψαρο, είδος της Βόρειας Αμερικής, έχει εισαχθεί με άγνωστο τρόπο σε διάφορα υδάτινα συστήματα της Βόρειας Ελλάδας και λόγω των οικολογικών και βιολογικών του χαρακτηριστικών μπορεί να κυριαρχήσει και να επιφέρει αρνητικές επιπτώσεις στους πληθυσμούς των άλλων ειδών.

Εμπλουτισμοί της Λίμνης με την καλλιεργούμενη πέστροφα γίνεται από το Δήμο Μετσόβου, μετά από σχετική απόφαση του Τμήματος Αλιείας της Περιφέρειας Ηπείρου, αλλά σύμφωνα με πληροφορίες από υπαλλήλους του Δήμου Μετσόβου, παρατηρείται μεγάλη θνησιμότητα στο γόνιο με τον οποίο εμπλουτίζεται η λίμνη. Σημειώνεται, ότι ο εν λόγω εμπλουτισμός δεν πραγματοποιείται με την επίβλεψη επιστημόνων – ιχθυολόγων.

Από τις επιτόπιες επισκέψεις, παρατηρήθηκε απόθεση σκουπιδιών στα σημεία που χρησιμοποιούνται από τους ερασιτέχνες ψαράδες, τοποθέτηση σκηνών στην παραλίμνια ζώνη για διανυκτέρευση, καθώς και πρόσφατα υπολείμματα δικτύων των οποίων, σημειώνεται, η χρήση δεν επιτρέπεται από την κείμενη νομοθεσία.

5. Δασοπονία

Η δασοπονία στην περιοχή ασκείται από τους πολλούς δασικούς συνεταιρισμούς της περιοχής με την εποπτεία και συντονισμό του Δασαρχείου Μετσόβου και σύμφωνα με τα οριζόμενα στις Μελέτες Διαχείρισης Δημοτικών Δασών των Δ.Δ. του Δήμου Μετσόβου. Η χρονική διάρκεια (10 έτη) των μελετών αυτών έχει λήξει και επειδή η εκμετάλλευσή των δασικών εκτάσεων ανήκει στο Δήμο, οι νέες μελέτες έχουν προκηρυχθεί από το Δήμο Μετσόβου και βρίσκονται στο στάδιο ανάθεσης.

Σύμφωνα με το Δασαρχείο Μετσόβου τα είδη που ξυλεύονται είναι κυρίως πεύκο και οξυά, τα οποία χρησιμοποιούνται ως καυσόξυλα και στην επιπλοποιία. Οι ποσότητες δεν επαρκούν για τις τοπικές ανάγκες των κατοίκων και επαγγελματιών του Δήμου και για αυτό το λόγο γίνονται και εισαγωγές από άλλες περιοχές της Ελλάδας. Παράλληλα, οι ποσότητες που διατίθενται δεν υπόκεινται σε καμία επεξεργασία με αποτέλεσμα η τιμή διάθεσής τους να είναι πολύ χαμηλή και το κέρδος των μελών των δασικών συνεταιρισμών να είναι πολύ μικρό.

6. Λαθροθηρία και λαθροϋλοτομία

Αρμόδιες αρχές αστυνόμευσης της υπό μελέτη περιοχής είναι το δασαρχείο για τα ρέοντα ύδατα (πάνω από 500 μέτρα υψόμετρο) ενώ για τη Λίμνη αρμοδιότητα έχει το Αστυνομικό Τμήμα Μετσόβου. Οι φύλακες περιβάλλοντος του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Β. Πίνδου, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, χωρίς όμως ανακριτικά καθήκοντα, αναφέρουν στις αρμόδιες αστυνομικές αρχές, παρατήρηση τυχόν παραβατικών δραστηριοτήτων. Αρωγός στο έργο των αστυνομικών αρχών, είναι το σώμα της Ομοσπονδιακής Θηροφυλακής που δραστηριοποιείται στην περιοχή (Ε΄ Κυνηγετική Ομοσπονδία Ηπείρου).

Δυστυχώς λόγω έλλειψης προσωπικού, επαρκών μεταφορικών μέσων, καθώς και οικονομικών πόρων για καύσιμα, η επόπτευση και φύλαξη της περιοχής κρίνεται ως ανεπαρκής. Κατά τη διάρκεια των συζητήσεων με τους εμπλεκόμενους φορείς και ντόπιους κατοίκους, ήταν κοινή η άποψη ότι σε μικρό ή μεγάλο βαθμό υπάρχουν κρούσματα λαθροθηρίας, λαθροϋλοτομίας και παράνομης αλιείας στη λίμνη και στα γύρω από αυτήν ρέματα (καραβίδα).

7. Τουρισμός

Όσον αφορά την ανάπτυξη του τουρισμού στην ευρύτερη περιοχή της Λίμνης Πηγών Αώου, οι απόψεις των εμπλεκόμενων φορέων (δημοτική αρχή, ξενοδόχοι, επιχειρηματίες που ασχολούνται με τον τουρισμό κ.λπ.) φαίνεται να συγκλίνουν. Προκρίνεται η ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού διαμέσου της ανάδειξης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής όσον αφορά την πλούσια πολιτιστική και φυσική κληρονομιά της.

Συγκεκριμένες προτάσεις διατυπώθηκαν για την περαιτέρω ανάπτυξη των περιπατητικών και ορειβατικών μονοπατιών, καθώς και την πιστοποίηση και προβολή των αγώνων ορεινού τρεξίματος που διοργανώνονται τα τελευταία χρόνια στην περιοχή. Στο ίδιο πλαίσιο προτείνεται η δημιουργία ποδηλατικής διαδρομής γύρω από τη Λίμνη. Μεμονωμένες

απόψεις καταγράφηκαν όσον αφορά τη δημιουργία Μουσείου Φυσικής Ιστορίας, γηπέδου γκολφ και υδατοδρομίου (υδροπλάνα) στη Λίμνη για την εξυπηρέτηση του τουρισμού.

Ο Αθλητικός Σύλλογος Ερασιτεχνών Αλιέων (Α.Σ.Ε.Α.) Ιωαννίνων, προτείνει τη δημιουργία ενός συστήματος ελεγχόμενης ερασιτεχνικής αλιείας στη Λίμνη Πηγών Αώου, με την κατασκευή ελαφρού τύπου εγκαταστάσεων (εξέδρες, κάδοι συλλογής απορριμμάτων, σηματοδότηση κ.λπ.), όπου μόνο στα σημεία αυτά θα επιτρέπεται η ερασιτεχνική αλιεία (με μικρό αντίτιμο). Επίσης, προτείνει τη διοργάνωση αγώνων αθλητικής αλιείας.

Συμπεράσματα – συζήτηση

1. Ιδιοκτησιακό καθεστώς - Νομικό καθεστώς

Είναι προφανές ότι χωρίς ένα αποσαφηνισμένο ιδιοκτησιακό καθεστώς της περιοχής δεν είναι δυνατόν να εφαρμοσθούν αποτελεσματικές ολοκληρωμένες διαχειριστικές δράσεις. Είναι απαραίτητη λοιπόν η σύνταξη μιας μελέτης στην οποία θα αναφέρονται τα ποσοστά δημόσιας, δημοτικής, ιδιωτικής και τυχόν εκκλησιαστικής-μοναστηριακής περιουσίας και στοιχεία σχετικά με τυχόν αμφισβητήσεις, διακατεχόμενες γαίες, μη ολοκληρωμένες διαδικασίες διανομής/ αναδασμού κ.λπ. Επίσης, θα αναφέρονται και τυχόν δουλείες που επηρεάζουν την άσκηση της διαχείρισης της υπό μελέτη περιοχής. Θα καθορίζονται οι επιτρεπόμενες χρήσεις γης και οι δραστηριότητες εντός των ορίων της περιοχής, οι προϋπάρχουσες ρυθμίσεις προστασίας, οι δεσμεύσεις που προκύπτουν από την ευρωπαϊκή νομοθεσία, καθώς οι δεσμεύσεις για τη διαχείριση της περιοχής που προκύπτουν από διεθνείς, εθνικές και τοπικές πολιτικές που έχουν επίσημα υιοθετηθεί. Οι πληροφορίες θα αποτυπώνονται σε Χάρτη ιδιοκτησιακής κατάστασης και νομικού καθεστώτος - (σε GIS). Στον χάρτη αυτό θα αποτυπώνονται τα όρια των περιοχών με διαφορετικό ιδιοκτησιακό καθεστώς, το νομικό καθεστώς που διέπει τις χρήσεις γης και τις δουλείες κ.λπ.

2. Γεωργικές δραστηριότητες - Κτηνοτροφία

Οι γεωργικές και όχι τόσο οι κτηνοτροφικές δραστηριότητες φαίνεται να αποτελούν μια εν δυνάμει απειλή για την περιοχή και ειδικότερα για τη Λίμνη Πηγών Αώου λόγω της ανεξέλεγκτης χρήσης λιπασμάτων (π.χ. ανεπεξέργαστη κοπριά) και γεωργικών φαρμάκων. Προτείνεται η καταγραφή των βοσκούμενων εκτάσεων, των απασχολούμενων στον τομέα αυτό, του αριθμού των αγροτικών ζώων, της βοσκοφόρτωσης, του συστήματος οργάνωσης της κτηνοτροφίας, των προβλημάτων εκτροφής, των παραγόμενων προϊόντων και της αξίας τους, των συνεπειών/ πιέσεων (π.χ. ελεύθερη βόσκηση αγελάδων) στην περιοχή κ.λπ. Επίσης, προτείνεται η καταγραφή των καλλιεργούμενων ειδών και ποικιλιών, των καλλιεργούμενων εκτάσεων, των αποδόσεων, των απασχολούμενων, της χρήσης λιπασμάτων και γεωργικών φαρμάκων, και της χρήσης των υδάτινων πόρων για κτηνοτροφικές και γεωργικές δραστηριότητες.

Η καταγραφή θα οδηγήσει σε προτάσεις για τη λήψη μέτρων που θα αφορούν τη διαχείριση των γεωργικών εκτάσεων, την παροχή τεχνικής βοήθειας για την εφαρμογή ορθών γεωργικών πρακτικών και τη μείωση της ρύπανσης από τη χρήση κοπριάς και γεωργικών φαρμάκων, την οργάνωση του δικτύου των γεωργικών δρόμων ώστε να μην επιβαρύνουν αισθητικά και οικολογικά το τοπίο, την μείωση της απώλειας της βιοποικιλότητας από την ελεύθερη βόσκηση αγελάδων κ.λπ.

4. Αλιεία

Από τα τέλη του 2014, η λίμνη εξαιρέθηκε από την ΚΑΖ με σκοπό την καλύτερη διαχείριση, έλεγχο και προστασία του πληθυσμού των ψαριών της.

Εντούτοις, μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει μια εμπειριστατωμένη ποιοτική και ποσοτική καταγραφή των ειδών ψαριών της λίμνης και των ξενικών ειδών (π.χ. ηλιόψαρο), καθώς και εκτίμηση των επιπτώσεων από τις δράσεις εμπλουτισμού των ιχθυοαποθεμάτων. Είναι

αναγκαία λοιπόν η εκπόνηση μελέτης που θα έχει ως στόχο τη διατύπωση συγκεκριμένων διαχειριστικών μέτρων που θα αφορούν την προστασία του πληθυσμού των ψαριών και της караβίδας (στα ρέματα), καθώς και τη μείωση των ξενικών ειδών και της παράνομης αλιείας (ειδικά για τον απειλούμενο πληθυσμό της караβίδας).

Παράλληλα, θα πρέπει να αναπτυχθούν πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη ελεγχόμενης ερασιτεχνικής και αθλητικής αλιείας στην περιοχή, η οποία αναμένεται να φέρει μείωση των παράνομων δραστηριοτήτων και θα μπορέσει να χρηματοδοτήσει δράσεις διαχείρισης και προστασίας της Λίμνης.

5. Δασοπονία – υλοτομία

Η νόμιμη υλοτομία στην περιοχή μελέτης δε φαίνεται να δημιουργεί ιδιαίτερες πιέσεις, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι εκπονείται με βάση Διαχειριστική Δασική Μελέτη και υπό την εποπτεία του Δασαρχείου Μετσόβου. Θα πρέπει όμως να ληφθούν μέτρα για τη μείωση της παράνομης υλοτομίας, η οποία λόγω και της οικονομικής χρήσης έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια.

Για την μεγαλύτερη αποδοτικότητα της τιμής των προϊόντων υλοτομίας θα πρέπει άμεσα να υιοθετηθούν οι προτάσεις φορέων που ασχολούνται με τη δασοπονία – υλοτομία, δηλαδή η μείωση του αριθμού των Δασικών Συνεταιρισμών και ειδικά για την περιοχή του Μετσόβου η στήριξη της δημιουργίας συνεταιριστικών μεταποιητικών μονάδων ξυλείας.

6. Επόπτευση & φύλαξη

Όπως σε όλες τις προστατευόμενες περιοχές έτσι και στην υπό μελέτη περιοχή υπάρχει ανάγκη επόπτευσης/ φύλαξης και ελέγχου της εφαρμογής των όρων και απαγορεύσεων που προβλέπονται από την κείμενη νομοθεσία. Αναγκαία στο πλαίσιο αυτό είναι η βελτίωση της συνεργασίας των αρμόδιων υπηρεσιών όπως η Δασική Υπηρεσία, η Αστυνομία, η Θηροφυλακή και οι φύλακες περιβάλλοντος του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Β. Πίνδου.

Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να διερευνηθεί και να προταθεί πλήρες σύστημα επόπτευσης/ φύλαξης της περιοχής, το οποίο μπορεί να εξειδικευτεί μέσω πρωτοκόλλων συνεργασίας. Μεταξύ άλλων στο σύστημα αυτό θα πρέπει να αναγνωρισθούν και να καταγραφούν οι αρμοδιότητες των εμπλεκόμενων φορέων, όπως και οι διαδικασίες διαπίστωσης και αναφοράς των παραβάσεων, διοικητικής και ποινικής δίωξης των παραβατών και επιβολής προστίμων. Επίσης, θα πρέπει να εντοπισθούν και να αναφερθούν οι διαδικασίες ενημέρωσης των χρηστών και επισκεπτών της περιοχής (ερασιτέχνες αλιείς, τουρίστες, κτηνοτρόφοι, γεωργοί, υλοτόμοι, κυνηγοί κ.λπ.) με σκοπό τη πρόληψη παραβατικών δραστηριοτήτων και ενεργειών.

7. Τουρισμός

Οι φυσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες της περιοχής, δίνουν την ευκαιρία ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως ο οικοτουρισμός και ο αγροτουρισμός, οι οποίες προσφέρουν τη δυνατότητα αύξησης του μέσου τοπικού οικογενειακού εισοδήματος, καθώς και την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής μέσω της παραγωγής νέων προϊόντων και υπηρεσιών.

Έχουν εκπονηθεί αρκετές μελέτες που διερευνούν τα θέματα της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, της φέρουσας ικανότητας και των σχεδίων διαχείρισης επισκεπτών στην ευρύτερη περιοχή της Λίμνης Πηγών Αώου.

Λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις των εμπλεκόμενων φορέων είναι προφανείς οι δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης του ήπιων μορφών τουρισμού όπως ο περιπατητικός, ο ορειβατικός, οι αγώνες ορεινού τρεξίματος, ο ποδηλατικός, η ερασιτεχνική και αθλητική αλιεία και η παρατήρηση της άγριας πανίδας και χλωρίδας. Δεν φαίνεται να υπάρχει ιδιαίτερο

ενδιαφέρον για ανάπτυξη ήπιων μορφών αναψυχής που να συνδέονται με το υγρό στοιχείο της Λίμνης όπως κωπηλασία, ιστιοπλοΐα, θαλάσσιο ποδήλατο κ.λπ., όπως έχουν αναπτυχθεί στη Λίμνη Πλαστήρα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι είναι πολύ αξιόλογες οι προτάσεις που διατυπώνονται στη Μελέτη «Αξιολόγηση, αναθεώρηση και εξειδίκευση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου, 2015». Σύμφωνα με τη μελέτη στην περιοχή του Μετσόβου προτείνονται να αναπτυχθούν ολοκληρωμένα συμπλέγματα ειδικών και ήπιων μορφών τουρισμού (ορεινός, πολιτιστικός, οικολογικός τουρισμός) και να καθιερωθεί η περιοχή, μέσω δικτύωσης και προώθησης αναγνωρισιμότητας (brand), ως τουριστικός προορισμός ορεινής ζώνης ήπιων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (κέντρο ορεινού τουρισμού, επώνυμο τόπο παραγωγής ποιοτικών αγροτικών προϊόντων κ.ά.).

8. Ενημέρωση & ευαισθητοποίηση του κοινού

Ως αναπόσπαστο τμήμα της ολιστικής προσέγγισης στη διαχείριση μια προστατευόμενης περιοχής, πρέπει να θεωρείται το σχέδιο ενημέρωσης, εκπαίδευσης και κατάρτισης του κοινού, καθώς και οι συμμετοχικές διαδικασίες στη λήψη των αποφάσεων. Είναι αναγκαίο λοιπόν να καθορισθεί ένα σύστημα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού (τοπικής κοινωνίας, επισκεπτών, παραγωγικών φορέων κ.λπ.) που θα περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τη δημιουργία/ αναβάθμιση κέντρων ενημέρωσης, την έκδοση ενημερωτικών φυλλαδίων και περιοδικών εκδόσεων, την οργάνωση σεμιναρίων και συνεδρίων, την αξιοποίηση της πληροφορικής (ιστοθέση, facebook, twitter κ.λπ.), τη δημιουργία τηλεοπτικού ενημερωτικού υλικού κ.λπ.

Επίσης, προτείνεται να αναπτυχθεί ένα σύστημα (σεμινάρια, ενημερωτικές εκδόσεις, συνέδρια κ.λπ.) ανάδειξης των περιβαλλοντικών, πολιτιστικών κοινωνικών και οικονομικών «αξιών» της περιοχής και της σημασίας τους για την τοπική κοινωνία.

Παράλληλα, θα πρέπει να θεωρηθεί ιδιαίτερα σημαντικό τμήμα της διαδικασίας ολιστικής προσέγγισης της διαχείρισης της περιοχής, το να δοθεί η ευκαιρία στη τοπική κοινωνία και στους άλλους εμπλεκόμενους φορείς να εξετάσουν και να γνωμοδοτήσουν στο προτεινόμενο Ειδικό Διαχειριστικό Σχέδιο, όπως επίσης να λάβουν ενεργό ρόλο και στη διαδικασία υλοποίησής του.

9. Επιστημονική έρευνα

Απαραίτητη προϋπόθεση της ολοκληρωμένης διαχείρισης μιας περιοχής είναι η συγκέντρωση και καταγραφή των απαραίτητων επιστημονικών δεδομένων που κάνουν εφικτή την ορθή διατύπωση και εφαρμογή των μέτρων διαχείρισης. Παράλληλα, μετά την έναρξη της υλοποίησης των διαχειριστικών μέτρων είναι αναγκαία η επιστημονική παρακολούθηση των παραμέτρων του περιβάλλοντος, καθώς και των μέτρων διαχείρισης έτσι ώστε να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα της διαχείρισης.

Αν και η υπό μελέτη περιοχή ανήκει στην περιφερειακή ζώνη του Εθνικού Πάρκου Β. Πίνδου, εντούτοις, κατά τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας έγινε φανερό ότι τα επιστημονικά δεδομένα για την περιοχή χρειάζονται επικαιροποίηση και συμπλήρωση.

Θα πρέπει να θεωρηθεί ως προτεραιότητα, η εκπόνηση μελέτης για την αλιεία στη Λίμνη Πηγών Αώου, για τη θήρα στις περιοχές εκτός του Καταφυγίου Άγριας Ζωής, καθώς και για την ορνιθοπανίδα της περιοχής.

10. Επιτροπή Διαχείρισης περιοχής

Η υπό μελέτη περιοχή ανήκει στην Περιφερειακή Ζώνη του Εθνικού Πάρκου Β. Πίνδου και επομένως η διαχείρισή της υπόκειται στη δικαιοδοσία του ομώνυμου Φορέα Διαχείρισης. Λαμβάνοντας όμως υπόψη το μέγεθος (έκταση) του Εθνικού Πάρκου Β. Πίνδου και την υπάρχουσα εμπειρία από τις προσπάθειες διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών της

χώρας μας, πρέπει να θεωρηθεί πολύ δύσκολη η ορθή υλοποίηση των όποιων μέτρων θα προτείνονται στο Ειδικό Διαχειριστικό Σχέδιο από τη σημερινή δομή του Φορέα Διαχείρισης.

Στο πρόσφατο παρελθόν είχε εκφρασθεί από τη Δημοτική Αρχή του Μετσόβου η δημιουργία ενός Φορέα που θα μπορούσε να αναλάβει την υλοποίηση των ενεργειών που απαιτούνται για την αποτελεσματική και ολοκληρωμένη διαχείριση της περιοχής.

Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται η δημιουργία μιας Επιτροπής σύμφωνα με τα όσα ορίζονται το άρθρο 18 της ΚΥΑ (36427 ΦΕΚ Β' 1401/13-09-2014) «Έγκριση κανονισμού λειτουργίας του Διοικητικού Συμβουλίου (Δ.Σ) του Φορέα Διαχείρισης Εθνικών Δρυμών Βίκου - Αώου και Πίνδου (Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου)». Σύμφωνα με τον παραπάνω Κανονισμό Λειτουργίας, αντικείμενο της Επιτροπής θα είναι η παροχή εισηγήσεων, για την καλύτερη μελέτη στα θέματα που αφορούν σε ένα προστατευόμενο αντικείμενο, που υπάγεται στην αρμοδιότητα του φορέα στην προκειμένη περίπτωση θα αφορά την ευρύτερη περιοχή της Λίμνης Πηγών Αώου.

Συνοψίζοντας, η προτεινόμενη ολιστική προσέγγιση της διαχείρισης πρέπει να λαμβάνει υπόψη την πραγματικότητα, μπορεί να εισαγάγει ή να βελτιώνει υπάρχοντα θεσμικά μέτρα στο υφιστάμενο διαχειριστικό σχέδιο, αλλά δεν μπορεί ούτε πρέπει να βασίζεται στην πεποίθηση ότι θα αλλάξει τον κόσμο ολότελα και άμεσα προκειμένου να εφαρμόσει τα μέτρα που σχεδιάζει. Επίσης, στην ολοκληρωμένη διαχείριση είναι αναγκαία η ενημέρωση, διαβούλευση και συναίνεση, καθώς και η ενεργός συμμετοχή των πολιτών και των φορέων τους.

Βιβλιογραφία

- Αξιολόγηση, αναθεώρηση και εξειδίκευση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου, ΥΠΕΚΑ, 2015.
- Απόφαση 23069/31-5-2005, ΦΕΚ 639/Δ/14-6-2005, Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου.
- Απόφαση 36427/19-08-2004 ΦΕΚ Β' 1401/13-09-2014 «Έγκριση κανονισμού λειτουργίας του Διοικητικού Συμβουλίου (Δ.Σ) του Φορέα Διαχείρισης Εθνικών Δρυμών Βίκου - Αώου και Πίνδου (Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου)
- Βάση δεδομένων για τις περιοχές Natura 2000, 2011.(<http://natura2000.eea.europa.eu>)
- ΔΕΗ - Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Α.Ε., «Ανανέωση Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων των Υφιστάμενων ΥΗΣ Πουρναριού Ι, ΙΙ και του ΥΗΣ Πηγών Αώου», 2014.
- Δημαλέξης, Α., Μπούσμπουρας, Δ., Καστρίτης, Θ., Μανωλόπουλος Α. και Saravia V. (Συντονιστές Έκδοσης). Τελική αναφορά προγράμματος επαναξιολόγησης 69 σημαντικών περιοχών για τα πουλιά για τον χαρακτηρισμό τους ως Ζωνών Ειδικής Προστασίας της Οрниθοπανίδας. ΥΠΕΧΩΔΕ, Αθήνα
- Διαχειριστική Μελέτη Τεχνητής Λίμνης Πηγών Αώου, της Δ/σης Αγροτικής Οικονομίας, Τμήμα Αλιείας της Περιφέρειας Ηπείρου, 2014
- Δολόγλου, Ν., « Τουρισμός σε ορεινές περιοχές. Προβλήματα-Ανάγκες. Ολοκληρωμένη ανάπτυξη και οικοτουρισμός», Μέτσοβο, 2008
- Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη περιοχής ορεινών όγκων της Πίνδου, "Πρόγραμμα αντιμετώπισης ειδικών περιβαλλοντικών προβλημάτων και συστήματος λειτουργίας και διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής των ορεινών όγκων της Πίνδου", Εργοδότης: Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, 2001.
- Κακούρος, Π., Τσιαούση, Β. και Χατζηχαράλαμπος, Έλ., 2004. Οδηγίες εκπόνησης σχεδίων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών. Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων (ΕΚΒΥ) και ΥΠΕΧΩΔΕ. Θέρμη. Σελ. 72
- Κατσούλης, Α., «Τουριστική Αξιοποίηση Τεχνητών Λιμνών: Το παράδειγμα της λίμνης Πηγών Αώου», ΜΕΚΔΕ, 2011

- Καχριμάνη, Μ., «Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στο Νέο Δήμο Μετσόβου», ΜΕ.Κ.Δ.Ε, 2011.
- Νάτσης, Α., «Η Τουριστική Ανάπτυξη στους Ορεινούς Όγκους των Ιωαννίνων: η περίπτωση του Μετσόβου και των Ζαγοροχωρίων», Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 2015
- Πολύμερος, Η, «Όψεις δικαίου στη Χώρα Μετσόβου», το Ε.Μ.Π. για το Μέτσοβο, Επιστρέφοντας ένα μέρος του χρόνου, 1998
- Σκούλλος Μ. (επιμ.), «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη σε Προστατευόμενες Περιοχές: Επιμορφωτικό υλικό», Αλάμπεη Α., Κουρούτος Β., Μαλωτίδη Β., Μαντζάρα Μ., Ψαλλιδάς Β., Εκδ. ΜΙΟ-ECSDE, Αθήνα, 2008.
- Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Ηπείρου (GR05), 2013
- Thomas, L. and Middleton, J., Guidelines for Management Planning of Protected Areas. IUCN Gland, Switzerland and Cambridge, UK. ix + 79pp, 2003.

The holistic approach of the Management of the Lake of Aaos Springs

V. Kouroutos, Biologist,
Management Body of Lake Pamvotis

Abstract

The Lake of Aaos Springs was created in 1988, with the construction of a dam by the Public Power Corporation S.A. - Hellas. The filling with water and commencement of operation of the Hydroelectric Power Station, was in 1990. The lake and the surrounding area (basin of Lake Aaos Springs) are characterized by significant biodiversity and exceptional natural landscape. The lake is located within the Regional Zone of Northern Pindos National Park and therefore exists an institutional framework of protection. The study's objective is to explore the main pressures of the lake's aquatic environment and of the entire lake basin in general, as well as the definition of the contents, standards, priorities and specific objectives of a "Special Management Plan", based on the "holistic / integrated approach" of Protected Area Management, and in which, specific actions and measures will be proposed aiming at the integrated and sustainable management of the area. The study's approach was made through a broad review of existing literature and through open interviews (qualitative research with non-structured questionnaires) with representatives of public bodies and authorities, the local community and other stakeholders. Moreover, site visits in the lake's broader area were also made to verify the pressures and threats that were recorded in the literature and during the interviews. Furthermore, for the conclusions and proposals of this study were used, personal empirical experience on the management of protected areas, as well as on the operation of the Protected Areas Management Bodies. From the research, it became apparent that the main pressures and threats to the region are originated mainly, from agricultural activities (potato production), livestock (construction of stables, fences and barns), uncontrolled and illegal fishing, litter and waste discharges, lake's uncontrolled enrichment with alien species, illegal hunting and logging, and the lack of a clear land ownership status. Therefore, the conclusions and recommendations of this study mainly concern the land

ownership status, agriculture, livestock-grazing, forestry/ logging, fisheries and tourism in the study area. Additionally, the study provides conclusions and recommendations for the Surveillance and Guarding of the area, the Information and Public Awareness activities, the Scientific Research and for the creation of the area's Management Committee, actions that are an integral part of the holistic approach of protected area management.